

українських балетмейстерів – Г. Березової та В. Вронського. Обидві постановки певною мірою відрізнялися від вже відомих танцювальних інтерпретацій балетних труп Москви та Ленінграда органічним поєднанням реального і фантастичного в сценографії та розкритті сценічних образів; використанням увертюри спектаклю для створення додаткової хореографічної сцени; задіянням у балеті учнів Київського хореографічного училища з метою художнього підсилення окремих масових сцен тощо.

Список використаних джерел

1. Долохова Л. «Лускунчик»: балетний спектакль Київського хореографічного училища в театрі опери та балету // Радянська Україна. 1950. 10 січня. С. 3.
2. Ваганова А. Традиции и жизнь // Агриппина Яковлевна Ваганова. Статьи. Воспоминания. Материалы. Ленинград ; Москва : Искусство, 1958. С. 120–121.
3. Миколаєнко М. Балет Чайковського «Лускунчик» // Київська правда. 1956. 26 грудня. С. 3.

*Кавунник Олена Анатоліївна,
кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри
музичної педагогіки та хореографії Ніжинського
державного університету імені Миколи Гоголя*

НІЖИНСЬКА ВИКОНАВСЬКА ХОРЕОГРАФІЧНА ШКОЛА: ВІХИ РОЗВИТКУ, ПРЕДСТАВНИКИ

Сучасне хореографічне мистецтво як важливий засіб художньо-естетичного, національно-патріотичного виховання та освіти етноспільноти, особливо учнівської, студентської молоді, інших верств населення, становить важливу складову національної культури України. На зламі ХХ–ХХІ ст. його популяризації сприяють шоу-програми на

телебаченні, сценічних майданчиках країни, відкриття навчально-освітніх закладів музично-естетичного спрямування I–IV рівнів акредитації у великих та малих містах України.

Потужна хореографічна панорама міжнародних, всеукраїнських, регіональних (обласних, міських) фестивалів, конкурсів, мистецьких акцій за участю значної кількості професійних, аматорських, самодіяльних регіональних танцювальних колективів України активізує дослідження хореографічного мистецтва як одного із пріоритетних напрямів національної культури сьогодення. Актуальність цієї теми знаходиться в річищі мистецтвознавчої та освітньої проблематики розвитку хореографічних умінь, навичок, виконавських традицій в юнацьких, молодіжних, дорослих професійних, аматорських самодіяльних хореографічних колективах, їх різножанрової хореографічної творчості в Україні та за її межами.

Наукову основу в розкритті даної теми становлять архівні документи, праці з питань обрядової хореографії Чернігівщини А. Гуменюка [2], Ю. Станішевського [3], Д. Шарикова [4], О. Пархоменка [5].

В контексті відображення загальної логіки історичної еволюції української хореографічної культури з її поступовим зародженням протягом XIX ст., досягнення професіоналізму на зламі XIX–XX ст., виходу різних сфер української музичної культури на якісно нові рівні в другій половині XX – на початку XXI ст. виразним прикладом є музично-хореографічна творчість представників м. Ніжина Чернігівської області.

Дослідження діяльності хореографічних колективів міста актуалізує процес їх включення у спільний рух творчості заради збереження та розвитку традицій

хореографічної культури України. Мистецтво кожного з них слугує засобом розвитку музично-естетичних смаків їх учасників у тріаді «керівник–виконавець–глядач». Прояв змістовно-творчого, а не формально-статичного ставлення до спільної справи посилює соціокультурний феномен, зокрема аматорського мистецтва як форми вільного обрання діяльності, зумовленої потребою художнього самовираження. Різнобічна сценічно-виконавська творчість, як вагомий чинник формування особистості хореографа, балетмейстера, танцівника, створює локально-самобутнє духовно-культурне середовище, що набуває соціальної значущості, дає підстави говорити про авторитетність Ніжина в динамічному зростанні руху професійного та аматорського хореографічного мистецтва України на зламі ХХ–ХХІ ст.

З історії зародження в Ніжині хореографічної культури відомі факти про артистку балету О. Леаль з Києва, організацію нею у 1920-х рр. балетного спектаклю з аматорами студії Носівського цукрового заводу, керування в народному театрі Ніжина секцією балету (пластика, мімо-пластика, ритмічна гімнастика, танці). З середини 1950-х рр. у культуротворчих процесах міста значну роль відіграє ансамбль танцю «Поліська веселка», створений в будинку культури Ніжина у 1955 р. Ольгою Олександрівною Ревун – одним із перших хореографів-професіоналів міста. Її наступниками стали Анатолій Хрипун, подружжя Анатолія та Людмили Бorigіних. Анатолій Андрійович Borigін у 1969 р. очолив «Поліську веселку», сприяв становленню й розвитку в Ніжині бального танцю, проведенню науково-методичних семінарів з даного жанру в Чернігові, Харкові, у м. Володимир (Росія). Під його орудою ансамбль отримав звання «народний» (1970), став лауреатом Республіканського

фестивалю самодіяльної народної творчості (1970), учасником республіканського телетурніру «Сонячні кларнети» (1974). Звітний виступ колективу на обласному фестивалі мистецтв «Мелодії дружби» (1974) транслювався он-лайн по республіканському телебаченню. Її донині популярністю користуються його різножанрові та різностильові хореографічні постановки: «В єдиній родині», «Ніжинські огірки», «За околицею», «У нас у селі весілля», «Ай да дівчата», «Буремні роки», дует «Танго».

Розвиток жанрів хореографічного мистецтва класичного, народного, бального танців, жанру «степ» продовжують вихованці Анатолія і Людмили Бориґіних: Л. Барадуліна, Т. Проніна, М. Марченко, М. Ляпіна, М. Кирилюк, К. Жайворонок. Зусиллями учениці А. Бориґіна Галини Тимошенко в місті у 1980 р. було створено ансамбль бального танцю «Ритм», а у 1994 р. відкрито першу на Чернігівщині дитячу хореографічну школу (далі – НДХШ).

У контексті тріади «освіта–навчання–виховання» в Ніжині у 1960–1980-х рр. сформувався потужний потенціал педагогів старшої, середньої, молодшої генерації на факультеті культури і мистецтв Ніжинського державного університету (далі – НДУ) ім. М. Гоголя, хореографів Ніжинського коледжу культури та мистецтв (далі – НККіМ) ім. М. Заньковецької та школи мистецтв (з 1991 р.) при закладі (НДХШ); танцювальних гуртків закладів культури міста, як-от танцювального ансамблю «Арабеск» (кер. О. Лисиця) будинку дітей та юнацтва. Слід виокремити три етапи становлення ніжинської виконавської хореографічної школи. Перший – 1950–1970-ті рр. позначені початком професіоналізації хореографічного виконавства в Ніжині, активною концертно-виконавською діяльністю, зокрема

«Поліської веселки», у 1972 р. відкриттям спеціалізації «хореографія» в НККіМ ім. М. Заньковецької. У цей період було визначено творчо-потенційний, навчально-пізнавальний, соціально-комунікативний критерії діяльності, які стали в подальшому засадничими для представників ніжинської хореографії.

Другий етап – 1980–1990-ті рр. – характеризувався урізноманітненням виконавських традицій концертно-сценічної діяльності молодих педагогів-хореографів, відкриттям у 1998 р. спеціалізації «хореографія» та спеціальності «вчитель музики й хореографії» на кафедрі музичної педагогіки та хореографії НДУ ім. Миколи Гоголя. Завдяки цьому у музичному середовищі Ніжина створено соціокультурні умови для розвитку різних типів хореографічного виконавства: народного, академічного, дитячого, дорослого, аматорського, професійного, сформовано науково-методичну систему, сутність якої становили типово-узагальнюючий та конкретно-індивідуальний підходи до студентів-хореографів, що виразно відобразилося на III етапі розвитку ніжинської виконавської хореографічної школи на зламі XX–XXI ст. Саме III етап засвідчує функціональність ніжинської виконавської хореографічної школи як структурно-цілісного організму, де органічно співіснують високий виконавський професійний рівень педагогів-балетмейстерів, хореографів, артистів танцю в закладах освіти I–IV рівнів акредитації (школа-коледж-університет); участь та численні перемоги в хореографічних конкурсах, фестивалях; наявність досліджень (статті, посібники, підручники). З 1990-х рр. музичними візитівками старовинного Ніжина стали зразковий дитячий ансамбль бального танцю «Ритм», сім зразкових дитячих ансамблів НДХШ, зокрема, народного

танцю: «Квіти України» (керівник О. Пархоменко), бального танцю «Шанс» (І. Мірошник), сучасного класичного танцю «Гармонія» (А. Ганага), «Astrum», «Серпантин» (Г. Сірякова); «Вікторія» Міського будинку культури м. Ніжина (В. Вишнева), студентські хореографічні ансамблі: «Ніжин» при НККіМ ім. М. Заньковецької (Л. Барадуліна, М. Ляпіна), «Забава» (О. Пархоменко) при НДУ ім. Миколи Гоголя.

Таким чином, провідними критеріями ніжинської хореографічної школи є: професіоналізм хореографів, їх концертно-виконавський досвід, цінний науковий доробок, високий професійний рівень балетмейстерів-постановників, виконавців-танцівників, які на зламі ХХ–ХХІ ст. сприяють збереженню виконавських традицій та жанрів хореографічної школи України, їх популяризації в національному та міжнародному культурно-інформаційному просторі. Це засвідчують з 1990-х рр. й до нині ніжинські танцівники дитячих, студентських колективів на міжнародних, всеукраїнських конкурсах, фестивалях, зокрема міжнародному фестивалі «Квітневі викрутаси», який з 2011 р. щорічно проводиться в Ніжині. Показовою є тематика науково-методичних праць викладачів-хореографів, досвід яких формувався завдяки поетапному отриманню системної хореографічної освіти на рівнях школа-коледж-університет. Наведені критерії, як загальновизнані в мистецтвознавстві щодо поняття «виконавська школа», дають змогу констатувати наявність ніжинської хореографічної школи як життєдіяльної системи, скерованої на саморозвиток, культуротворчість молодих танцівників, що підтверджується на міжнародному, всеукраїнському, регіональному рівнях. У таких параметрах освітньої парадигми національної культури розкривається

світоглядна позиція викладачів і студентів-хореографів як суб'єктів соціокультурної діяльності в мистецькому середовищі Ніжина – важливого соціокультурного локусу України.

Список використаних джерел

1. Кавунник О. А. Музичне середовище Ніжина в контексті національних культуротворчих процесів ХІХ – початку ХХІ століть : монографія. Київ : НАН України, 2016. 328 с.
2. Гуменюк А. Народне хореографічне мистецтво України. Київ : Мистецтво, 1982. 101 с.
3. Станішевський Ю. О. Павло Павлович Вірський. Київ : Держ. вид-во образотворчого мистецтва і муз. літер. УРСР, 1962. 48 с.
4. Шариков Д. І. Теорія, історія та практика сучасної хореографії. [Генезис і класифікація сучасної хореографії – напрями, стилі, види] : монографія. Київ : КиМУ, 2010. 208 с.
5. Пархоменко О. М. Стилiстичні особливості танців Чернігівського Полісся // Проблеми мистецької освіти : зб. наук.-метод. ст. викладачів, студентів і аспірантів факультету культури і мистецтв. Вип. 2 / відп. ред. О. Я. Ростовський. Ніжин : Вид. НДУ ім. М. Гоголя, 2008. С. 236–242.